

به لگه‌ی نائین و هزر
سه‌بارت به پیغّه مبه‌رایه‌تی و
مردنی (خضر)

نوسینی
ماموستا عدنان بارام

له بلاوکراره‌کانی

ba8.org
walamakan.com

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشه‌کی:

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنِسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ
يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ ... وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ...
وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ... أَمَّا بَعْدُ:

ئه‌م نووسراوه خستنه‌پرووی به‌لگه شه‌رعی و عه‌قل (هزر) یه‌کانه سه‌بارت به باب‌ت و
که‌سایه‌تیه‌ک که سو‌فی گه‌ران و شوینکه‌وتوانی ته‌ریقه‌ت به در‌یژای ته‌مه‌نی هاتنه
کایه‌یانه‌وه هه‌ولیان داوه به هویه‌وه موسلمانان قایل بکن به چنده‌ها بیروباوه‌ری خو‌یان
له‌وانه:

زیندوویه‌تی ئه‌م که‌سایه‌تیه‌و کردنی به سه‌رچاوه‌ی ه کارو کرداریللیک که پی‌ی ده‌لین
که‌شف و که‌رامات !!!

یان په‌وایی ده‌رچوونی به‌ناو ئه‌ولیاکانیان !!! له شه‌ریعه‌ت !!! هه‌روه‌ک چۆن (الخضر)
علیه‌السلام بوی هه‌بووه له شه‌ریعه‌تی (موسی) علیه‌السلام ده‌رچییت !!!

یان ئه‌و که‌سایه‌تیه‌ زیندووه هه‌رنامریت !!! تا‌کو گه‌شتوته ئه‌وه‌ی که به ناوی (خدری)
زینده (ناوزه‌د بکریت !!!

له‌گه‌ل نکولی کردن و ئینکارکردنی ئه‌و به‌لگه‌و ووتانه‌ی که ئه‌وه جیگیرو ده‌سه‌لمینن که ئه‌و که‌سایه‌تیه پیغه‌مبه‌ریک بووه له پیغه‌مبه‌رانی خوای په‌روه‌ردگار . علیهم‌السلام، و مردووشه نه‌ک زیندوو!!!

جا لی‌رده‌دا ئه‌م نووسراوه هه‌ولی ئه‌وه‌ی تیدا ده‌دری‌ت که به‌لگه‌ی قورئان و سوننه‌تی تیدا بخریته‌ پوو، له‌گه‌ل ووته‌ی که‌له‌ زانایانی ئه‌م ئوممه‌ته، و پالپشت کردنی ئه‌و به‌لگانه به‌ به‌لگه‌ی عه‌قل (هزر) یه‌کان له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که (الخضر) عليه‌السلام پیغه‌مبه‌ر بووه‌و مردووه، نه‌ک وه‌لی و پیاو صالح بی‌ت و زیندوو بی‌ت!!! هه‌روه‌کو سو‌فی گه‌ران و که‌سانی خاوه‌ن ته‌ریقه‌ت!!! بانگه‌شه‌ی بو ده‌که‌ن و بیروباوه‌پیان له‌سه‌ر دامه‌زراندوووه!!!

جا به‌ پشتیوانی خوای په‌روه‌ردگار له‌ هینانه‌وه‌ی به‌لگه‌کان له‌سه‌ر سه‌ماندنی پیغه‌مبه‌ریتی (الخضر) عليه‌السلام ده‌ووتری‌ت:

به‌لگه‌ی یه‌که‌م: ووته‌ی خوای په‌روه‌ردگار که فه‌رموویه‌تی:

﴿ فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴾ (الكهف: ٦٥)

واته: له‌ویدا به‌ بنده‌یه‌ک له‌ بنده‌کانی ئی‌مه‌ ئاشنا بوون، که به‌ ره‌حمه‌تی خو‌مان به‌هه‌رمه‌ندمان کردبوو، وه‌ زانست و زانیاری تاییه‌تی خو‌مان پی‌ به‌خشیبوو .

نایه‌ته‌که‌ له‌ چه‌ند روویه‌که‌وه‌ ده‌کری‌ته‌ به‌لگه‌:

□ ده‌برینی ووشه‌ی (الرحمة) له چه‌نده‌ها شوینی قورئانی پیروژدا به په‌هایی به‌واتای پیغه‌مبه‌رایه‌تی هاتوو، هه‌روه‌کو خوای په‌روه‌ردگار فه‌رموویه‌تی: ﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقُرَيْتَيْنِ عَظِيمٍ أَهْمُ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ... وَرَحِمْتَ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ (الزخرف: ۳۱-۳۲).

وه فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا كُنْتَ تَرْجُو أَنْ يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ إِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَبِّكَ﴾ (القصص: ۸۶).

به هه‌مان شیوه ووشه‌ی (زانست پی‌ به‌خشین) یش به‌لگه‌یه له سه‌ر پیغه‌مبه‌ریتی، هه‌روه‌کو له چه‌نده‌ها ئایه‌تدا باسی لیوه کراوه، له‌واش: ﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ﴾ (النساء: ۱۱۳).

وه ئه‌و ووته‌یه‌ی خوای په‌روه‌ردگار که فه‌رموویه‌تی: ﴿... وَإِنَّهُ لَدُوٌّ عَلِيمٌ لِّمَا عَلَّمْنَاهُ﴾ (یوسف: ۶۸).

له ئایه‌ته‌که‌ی سه‌ره‌وه‌ش هه‌ردوو ووشه‌که سه‌بارت به (الخضر عليه السلام) هاتوون که هه‌ردوو ئاماژهن بۆ پیغه‌مبه‌ریتی (الخضر عليه السلام).

□ له لایه‌کی تره‌وه: هیئانه‌وه‌ی ووشه‌ی (الرحمة) له ئایه‌ته‌که‌دا به (نکرة) یی واته: نادیا‌ری، ئه‌وه ده‌گه‌یه‌نیّت که مه‌به‌ست پی‌ی سروش (وحی و نیگا) بیّت، هه‌روه‌کو (أبو السعود) له ته‌فسیره‌که‌یدا ده‌لی: ﴿﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا﴾﴾ التنکیر للتفخیم، والإضافة للتشريف .

والجمهور علی أنه الخضر، واسمه بلیا بن ملکان . وقیل: إلیاس علیهم الصلاة والسلام .

﴿ آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا ﴾ وهي الوحي والنبوة كما يُشعرُ به تنكير الرحمة واختصاصها بجناب الكبرياء، ﴿ وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴾ خاصاً لا يُكتنه كنهه، ولا يُقادر قدره، وهو علم الغيوب) .

واته: به نادیارى هیئانه وهی ووشه‌ی (عبداً) له ئایه‌ته‌که بۆ به گه‌وره‌دانانه، و ئیزافه کردنیشی له (عبدنا) بۆ ریژلینانه .

زۆرینه‌ی زانایان بۆ ئه‌وه ده‌چن که ئه‌و به‌نده‌یه (الخضر) بیټ ﷺ، و ناویشی (بلیا) ی کورپی (ملکان) ه، یان ووتراویشه که ناوی: (إلیاس) . علیه الصلاة والسلام . .

ئه‌وه‌ش که فه‌رموویه‌تی: ﴿ آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا ﴾، مه‌به‌ست پی‌ی سروش و نیگا و پیغه‌مبه‌رایه‌تی، هه‌روه‌کو به نادیارى هیئانه وهی ووشه‌ی (الرحمة) ئاماژه‌ی بۆ ده‌کات، له گه‌ل تاییه‌ت بوونی به لایه‌نی (الكبرياء) هه‌وه، وه ﴿ وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴾، واته: زانستیکی تاییه‌ت که کهس ناتوانییت ماهیه‌ت و ریژه‌که‌شی بزانییت، که زانستی په‌نهانیه‌کانه .

وه (الفخر الرازي) یش له ته‌فسیره‌که‌یدا ئه‌م بۆچوونه‌ی داوه‌ته پال زۆرینه‌ی زانایان .

وه (القرطبي) - به‌رهمه‌ت بیټ - فه‌رموویه‌تی: (العبد هو الخضر ﷺ في قول الجمهور، وبمقتضى الأحاديث الثابتة... والخضر نبي عند الجمهور، وقيل: عبد صالح والآية تشهد بنبوته؛ لأن بواطن أفعاله لا تكون إلا بوحى. وأيضاً فإن الإنسان لا يتعلم ولا يتبع إلا من فوقه .

ولیس يجوز أن يكون فوق النبي من ليس بنبي، وقيل: كان ملكا أمر الله موسى أن يأخذ عنه مما حمله من علم الباطن ... والأول الصحيح والله أعلم^(١).

واته: به‌نده‌که (الخضر) ه عليه السلام له بۆچوونی زۆرینه‌ی زانایاندا، وه به پی‌ی ئه‌و فه‌رموودانه‌ی که جیگرو سه‌لمینراوون له باسه‌که‌دا، (الخضر) عليه السلام یش له‌لای زۆرینه‌ی زانایاندا پیغه‌مبه‌ره، وه ووتراویشه که گویا پیاو چاکیک بووه، به‌لام ئایه‌ته‌که شایه‌تی پیغه‌مبه‌ریتیه‌تی، چونکه دیوی شاره‌وه‌ی کرده‌وه‌کانی به سروش و وه‌حی نه‌بیته‌ ناکرین، هه‌روه‌ها فیربوونی مرۆف و شوینکه‌وتنی بۆ که‌سیکه له سه‌روی خۆیه‌تی .

وه ناشبیته‌ که‌سیک که پیغه‌مبه‌ر نه‌بیته‌ پله‌ی له سه‌روی پیغه‌مبه‌ره‌وه بیته، وه هه‌ندیکیش ووتویانه که گویا ئه‌و به‌نده‌یه فریشته‌یه‌ک بووه خوای په‌روه‌ردگار فه‌رمانی به (موسی) عليه السلام کردووه که شاره‌وه‌ی کرداره‌کانی لیوه وه‌رگریته، ... وه ووته‌ی یه‌که‌میان ووته‌ی پاست و دروسته، خوای په‌روه‌ردگاریش زاناته .

وه پی‌یشه‌وا (ابن کثیر) یش - به په‌حمه‌ت بیته - له (البداية والنهاية: ص ٣٢٨: ج ١) دا پاش باسکردنی سه‌رگوزه‌شته و به‌سه‌ره‌اتی (موسی) عليه السلام له‌گه‌ل (الخضر) دا عليه السلام فه‌رموویه‌تی: (وقد دل سياق القصة على نبوة الخضر من وجوه: أحدها: قوله تعالى: ﴿ **فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا** ﴾ (الكهف: ٦٥) .

^(١) (تفسير القرطبي: ص ١٦: ج ١١) .

واته: وه چیرۆکه‌که به لگه‌یه له سه‌ر پیغهمبه‌رایه‌تی (الخضر) عليه السلام له چه‌ند پروویه‌که وه، له‌وانه‌ش، یه‌که‌میان: ووته‌ی خوای په‌روه‌ردگاره که فه‌رموویه‌تی: ﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا﴾ .

به لگه‌ی دووهم: بریتییه له شیوازی گوزارش کردنی هه‌ریه‌ک له (موسی، الخضر) - علیهما السلام. له چیرۆکه‌که‌دا، که یه‌کیکی تره له به‌لگه‌کانی پیغهمبه‌رایه‌تی (الخضر) عليه السلام، هه‌روه‌که‌وه‌م چه‌ند ئایه‌ته‌دا هاتوه‌ه: ﴿هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا قَالَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا وَكَيْفَ تَبْصُرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا قَالَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ (الكهف: ۶۶ - ۷۰) .

پیشه‌وا (ابن کثیر) - به‌په‌رحمه‌ت بی‌ت - له (البداية والنهاية) دا فه‌رموویه‌تی: (وقد دل سياق القصة على نبوة الخضر من وجوه: ... **الثاني:** قوله تعالى حكاية عن قول موسى للخضر: [هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا ... فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ (الكهف: ۶۶ - ۷۰) ... فلو كان وليا وليس بنبي لم يخاطبه موسى بهذه المخاطبة، ولم يرد على موسى هذا الرد، بل موسى إنما سأل صحبته لينال ما عنده من العلم الذي اختصه الله به دونه، فلو كان غير نبي لم يكن معصوما ولم تكن لموسى . وهو نبي عظيم ورسول كريم واجب العصمة كبير رغبة ولا عظيم طلبه في علم ولي غير واجب العصمة، ولما عزم على الذهاب إليه، والتفتيش عليه، ولو أنه يمضي حقا من الزمان، ثم لما اجتمع به تواضع له وعظمه واتبعه في صورة مستفيد منه، دل

على أنه نبي مثله يوحى إليه كما يوحى إليه، وقد خص من العلوم الكونية والأسرار النبوية مما لم يطلع الله عليه موسى الكليم نبي بني إسرائيل الكريم^(٢).

واته: وه چیرۆکه‌که به لگه‌یه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تی (الخضر) عليه السلام له‌چه‌ند پروویه‌که‌وه:

... دووهم: ووته‌ی خوای په‌روه‌ردگار که له‌گی‌رانه‌وه‌ی ووته‌ی (موسی) عليه السلام بو (الخضر)

عليه السلام فه‌رموویه‌تی: ﴿هَلْ أَتَبِعَكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا ... فَلَا تَسْأَلَنِي عَنْ شَيْءٍ

حَتَّىٰ أُحَدِّثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ (الكهف: ٦٦ - ٧٠) ... جا ئە‌گەر وه‌لی بوایه، و پیغه‌مبه‌ر

نه‌بوایه، ئە‌وا (موسی) عليه السلام به‌و شیوه‌یه ووتووێژی له‌گه‌لدا نه‌ده‌کرد، و ئە‌ویش به‌و

شیوه‌ وه‌لامی نه‌ده‌دایه‌وه، به‌لکو (موسی) عليه السلام داوای هاوه‌لیتی کرد بو ئە‌وه‌ی که له‌و

زانسته به‌ده‌ست به‌یئیت که له‌ لای ئە‌و هه‌یه، خوای په‌روه‌ردگار تایبه‌تی کردووه به‌وه‌وه،

و نه‌یداوه به‌جگه‌ له‌و، جا ئە‌گەر (الخضر) عليه السلام پیغه‌مبه‌ر نه‌بوایه ئە‌و مه‌عصوم نه‌ده‌بوو،

ئ‌ه‌و کاته‌ش نه‌ده‌بوو (موسی) عليه السلام که پیغه‌مبه‌ریکی گه‌وره‌و نی‌ردراویکی به‌ریزی

مه‌عصوم ئا به‌و گه‌وره‌ییه‌ چه‌زو داواکاری گه‌وره‌ی له‌ زانستی وه‌لییه‌کدا هه‌بی‌ت که

مه‌عصوم نیه‌ !!! وه‌ نه‌ وه‌ش که ئە‌م پ‌وشتب‌ی‌ت، و به‌داویدا گه‌راب‌ی‌ت، چه‌نده‌ها (حقب)

ی بو ب‌ر‌ی‌ت، و که پ‌ی‌شی ده‌گات وه‌کو فی‌رخ‌وازیکی ملکه‌چ و به‌گه‌وره‌ دانه‌ری

مام‌وستا که‌ی خو‌ی کار ب‌کات، هه‌موو ئە‌وانه به‌لگه‌ن له‌سه‌ر ئە‌وه‌ی که ئە‌ویش

پیغه‌مبه‌ریکه وه‌کو ئە‌و س‌روش و نی‌گای خوای په‌روه‌ردگاری بو د‌ی‌ت هه‌روه‌کو چ‌ون بو

ئ‌ه‌ویش د‌ی‌ت، به‌جیاوازی ئە‌وه‌ی که تایبه‌ت ک‌راوه به‌ هه‌ندیک له‌ زانسته گه‌ردونیه‌کان، و

(٢) (البداية والنهاية : ص ٣٢٨ ، ج ١) .

نهینیه په یامبه ریه کان، له وانهی که خوای په روه ردگار پیغه مبه ر (موسی) ی
په یامبه ری به پیزی نه وه کانی (إسرائيل) ی لی ئاگادار نه کردووه ته وه .

به لگهی سنیهم: ووته ی خوای په روه ردگار که له باسی پاساو هیئانه وه ی (الخضر) دا

العلیة بؤ کاره کانی فه رموویه تی: ﴿ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ﴾ (الکھف: ۸۲)،

واته: ئه وه م له خوومه وه ئه نجام نه داوه .

ئهمه ش ئه وه ده گه یه نیت که ئه وه - واته: (الخضر) العلیة - به فه رمان و

سروش خوای په روه ردگار که بؤی نار دووه ئه و کارانه ی ئه نجامی داوه .

پیشه وا (ابن جریر الطبری) - به په حمه ت بیت - فه رموویه تی: (يقول: وما فعلتُ يا موسى

جميع الذي رأيتني فعلته عن رأيي، ومن تلقاء نفسي، وإنما فعلته عن أمر الله تعالى إياي به) (۳) .

واته: ده لیت: ئه ی (موسی) العلیة من هه موو ئه وانه م به بؤچوونی خووم، وله لای

خوومه وه ئه نجام نه داون، به لکو به فرمانی خوای په روه ردگار بؤم به و شتانه

ئه نجام داون .

وه پیشه وا (ابن کثیر) یش - به په حمه ت بیت - له پاقه ی ئه م ئایه ته دا فه رموویه تی:

﴿ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ﴾ أي: لكني أُمرتُ به ووقفت عليه، وفيه دلالة لمن قال بنبوة الخضر

العلیة (۴) .

(۳) (تفسیر الطبری: ۲۷۰/۸) .

(۴) (تفسیر القرآن العظیم: ۱۶۲ / ۳) .

واته: که (الخضر) علیه‌السلام فه‌رموویه‌تی: ﴿ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ﴾ مه‌به‌ستی ئه‌وه‌یه که: من ئه‌و کارانه فه‌رمانم پی‌کراون و بۆم دیاری کراون، وه ئاماژه‌شی تیدایه به پیغه‌مبه‌ریتی (الخضر) علیه‌السلام بۆ ئه‌و که‌سانه‌ی که باوه‌ریان وایه پیغه‌مبه‌ره .

وه هه‌روه‌ها پی‌شه‌وا (القرطبي) یش فه‌رموویه‌تی: ((یدل . أي قول الخضر علیه‌السلام: ﴿ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ﴾ . على نبوته، وأنه يوحى إليه بالتكاليف والأحكام، كما أوحى إلي الأنبياء علیهم‌السلام غیر أنه ليس برسول)^(۵) .

واته: ووته‌ی (الخضر) علیه‌السلام که فه‌رموویه‌تی: ﴿ وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ﴾ به‌لگه‌یه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ریتی، وه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که نیگا و سروشی بۆ ده‌کریت به داواکاری و ئه‌حکامه‌کان، هه‌روه‌کو چۆن نیگا و سروش بۆ پیغه‌مبه‌رانی تر دیت . علیهم‌السلام . به‌لام سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌ره که چی نیردراو نییه .

وه له (البحر المحيط: ٦ / ١٥٦) دا هاتوو: ((﴿ وَمَا فَعَلْتُهُ ﴾ أي: ما رأيت من خرق السفينة، وقتل الغلام، وإقامة الجدار؛ عن اجتهاد مني، ورأيي، وإنما فعلته بأمر الله، وهذا يدل على أنه أوحى إليه) .

واته: ئه‌وه‌ی که به‌رچاوت کهوت و بینیت له کون کردنی که‌شتیه‌که، و کوشتنی منداله‌که و راستکردنه‌وه‌ی دیواره‌که هه‌ر هه‌مووی به بۆچوون و پرای من نه‌بوو، به‌لکو

^(۵) (تفسیر القرطبي: ١١ / ٣٩) .

هموو به‌فرمانی خوای په‌روه‌ردگار ئه‌نجام دان، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که سروش و نیگای له لای خواوه بۆ هاتبیت .

هه‌روه‌ها پی‌شه‌وا (النووي) یش له باره‌ی ئه‌م ئایه‌ته‌وه فه‌رموو‌یه‌تی: (يعني: بل بأمر الله تعالى ... فدل على أنه نبي أوحى إليه)^(٦) .

واته: به‌لکو به‌فرمانی خوای په‌روه‌ردگار کردوومن ... که به‌لگه‌یه له سه‌ر ئه‌وه‌ی که پیغهمبه‌ره، و سروش و نیگای بۆ هاتوووه .

پی‌شه‌وا (الحافظ ابن حجر) یش به‌هه‌مان شیوه له باسی کردنه به‌لگه‌ی ئایه‌ته‌که له سه‌ر پیغهمبه‌رایه‌تی (الخضر) عليه السلام فه‌رموو‌یه‌تی: (قال الله -تعالى- في خبره عن موسى حكاية عنه: ﴿ **وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي** ﴾ (الكهف: ٨٢)، وهذا ظاهر أنه فعله بأمر من الله، والأصل عدم الوساطة، ويحتمل أن يكون بواسطة نبي آخر لم يذكره، وهو بعيد.

ولا سبيل إلى القول بأنه إلهام؛ لأن ذلك لا يكون من غير نبي وحيًا، حتى يعمل به ما عمل، من قتل النفس، وتعريض الأنفس للغرق، فإن قلنا: إنه نبي، فلا إنكار في ذلك)^(٧) .

واته: خوای په‌روه‌ردگار له هه‌والدانی سه‌بارت به (موسی) عليه السلام فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿ **وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي** ﴾، وه ئه‌مه‌ش ئاشکرایه که ئه‌وه‌ی به‌فرمانی خوای په‌روه‌ردگار ئه‌نجام داوه، وه بنه‌واش ئه‌وه‌یه راسته‌وخۆ بی‌ت نه‌ک به‌هۆی که‌سیکی تره‌وه، وه گومانی ئه‌وه‌ش ده‌کریت که به هۆی پیغهمبه‌ریکی تره‌وه بوو بی‌ت، به‌لام ووته‌یه‌کی دووره .

(٦) (شرح صحيح مسلم: ١٥ / ١٩٧، ٢١١) .

(٧) (الإصابة في تمييز الصحابة (باب ما ورد في كونه نبيا) أي: الخضر، ص ٤٣٠ ج ١)، و (الزهر النضر: ص ٦٦) .

وه رپی تیناچیت که بووتریت نه و کاره به هوی ئیله‌امه‌وه بیت، چونکه ئیله‌ام له جگه له پیغه‌مبه‌رانه‌وه نابیت به سرووش و وه‌حی بو نه‌وه‌ی نه و کرده‌وانه‌ی پی بکریت که پی‌ی کرا، له کوشتنی نه‌فسیک، و توشکردنی که سانیک به خنکان!!! بویه نه‌گه‌ر بووتریت پیغه‌مبه‌ره، نه و کاته کاره‌کانی هیچ جی‌ی نکولی نییه .

وه فه‌رموویه‌تی: (ومن أوضح ما يُستدل به على نبوة الخضر قوله: ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾^(٨))

واته: وه یه‌کیک له ئاشکراترینی نه و به‌لگانه‌ی که بکریتته به‌لگه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ریتی (الخضر) عليه السلام ووته‌ی خوی په‌روه‌ردگاره که فه‌رموویه‌تی:

﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾ .

هه‌روه‌ها له هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پی‌شوو (٨ / ٢٧٥) دا فه‌رموویه‌تی: (... وفي الحديث من الفوائد غير ما تقدم ... واستدل به على نبوة الخضر لعدة معاني قد نبهت عليها فيما تقدم كقوله: ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾، وكاتباع موسى رسول الله له ليتعلم منه، وكإطلاقه أنه أعلم منه، وكإقدامه على قتل النفس فلا يسوغ الإقدام على قتل النفس ممن يتوقع منه أن يقتل أنفسا كثيرة قبل أن يتعاطى شيئا من ذلك، وإنما فعل الخضر ذلك لإطلاع الله تعالى عليه) .

واته: وه له فه‌رمووده‌که‌دا چه‌نده‌ها سودی تر - جگه له‌وه‌ی که پی‌شتر باسکرا - هه‌ن ... وه کراوته به‌لگه بو پیغه‌مبه‌رایه‌تی (الخضر) عليه السلام له‌به‌ر چه‌ند واتایه‌ک که پی‌شتر ئاماژه‌م پیدان، وه‌ک: نه‌وه‌ی که فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾، و شوینکه‌وتنی

^(٨) (فتح الباري: ١ / ٢٦٥) .

(موسی) علیه‌السلام بوی بۆ ئه‌وه‌ی فیربیت لیه‌وه، وه به ره‌ها باسکردنی ئه‌وه‌ی که له (موسی) علیه‌السلام زاناره، وه ده‌ست به کاربوونی له کوشتنی نه‌فسیک، چونکه به کاربوون له کوشتنی نه‌فسیک رپییدراو نییه له که‌سیکه‌وه که چاره‌روانی ئه‌وه‌ی لی بکریت که ره‌نگه چه‌نده‌ها که‌س بکوشیت، پیش ئه‌وه‌ی که ده‌ستداته هیچ شتیک له و شتانه‌وه، به‌لام (الخضر) علیه‌السلام له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که خوای په‌روه‌ردگار لیی به ئاگابوو ئه‌وه‌ی ئه‌جامدا .

وه راقه‌وانی قورئان (محمد الأمين الشنقيطي) - به ره‌حمه‌ت بیت - له راقه‌ی ئایه‌ته‌که و له (أضواء البيان: ٤ / ١٥٨) دا فه‌رموویه‌تی: (ومن أظهر الأدلة في أن الرحمة والعلم اللدني الذي امتن الله بهما على عبده الخضر عن طريق النبوة والوحي: قوله تعالى: ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾، أي وإنما فعلته عن أمر الله - جلّ وعلا. ولا سيما قتل الأنفس البريئة في ظاهر الأمر، وتعييب سفن الناس بخرقها: لأن العدوان على أنفس الناس وأموالهم، لا يصح إلا عن طريق الوحي من الله تعالى).
واته: وه یه‌کیک له ئاشکراترین به‌لگه‌کانی ئه‌وه‌ی که ره‌حمه‌ت و عیلمی له‌دوننی ئه‌و دووه‌ی که خوای په‌روه‌ردگار به‌خششی کرد به به‌نده‌ی خو‌ی (الخضر) علیه‌السلام له ریگه‌ی په‌یامبه‌ریتی و سروشه‌وه ئه‌و ووته‌یه‌ی خوای په‌روه‌ردگار که فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾، واته: من به فرمایشی خوای په‌روه‌ردگار - جلّ وعلا - کردومه، به تاییه‌ت کوشتنی نه‌فسیکی بی تاوان له په‌وکه‌شدا، و عه‌ییدارکردنی که‌شتی خه‌لک به کونکردنی، چونکه سته‌م کردن له نه‌فسی خه‌لک و مالّ و سامانیان دروست نییه جگه له ریگه‌ی سروشه‌وه نه‌بیت له خوای په‌روه‌ردگار وه .

وه فه‌رموویه‌تی: (وبه‌ذا كله تعلم أن قتل الخضر للغلام، وخرقه للسفينة، وقوله: ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾ دليل ظاهر على نبوته)^(۹).

واته: وه به‌مه‌ش ده‌زانیت که کوشتنی مندالله که له لایه‌ن (الخضر) عليه السلام، و کونکردنی بؤ که‌شتیه‌که، و ئه‌وه‌ی که فه‌رموویه‌تی: ﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾، به‌لگه‌ی ئاشکران له‌سه‌ر پیغهمبه‌رایه‌تی ئه‌و .

به‌لگه‌ی چواره‌م: ووت‌هی خوای په‌روه‌ردگاره که فه‌رموویه‌تی: ﴿قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَني مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا﴾ (الكهف: ۶۶)، واته: پیغهمبه‌ر (موسی) عليه السلام به (الخضر) عليه السلام ی فه‌رموو: ئایا شوینت بکه‌وم بؤ ئه‌وه‌ی فیرم بکه‌ی له‌وه‌ی که فیرکراوی له‌و‌شتانه‌ی که رینیشاندەر و هیدایه‌تن .

داواکاری پیغهمبه‌ر (موسی) عليه السلام به‌وه‌ی که شوینی (الخضر) بکه‌وئیت عليه السلام بؤ ئه‌وه‌ی که له‌و‌زانسته‌ی ده‌ست که‌وئیت که په‌روه‌ردگار تایبه‌تی کردووه پی‌وه‌ی به‌لگه‌یه‌کی تره له‌سه‌ر پیغهمبه‌رئیتی (الخضر) عليه السلام، چونکه ئه‌گه‌ر (الخضر) عليه السلام وه‌لی بی‌ت و پیغهمبه‌ر نه‌بی‌ت، بی گومان مه‌عصوم نابی‌ت، که‌چی (موسی) عليه السلام ده‌یه‌وئیت زیاده‌یه‌کی زانستی لی‌وه فیر بی‌ت، زیاد له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که پی‌یه‌تی له‌ته‌ورات، جا ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی که (الخضر) عليه السلام پی‌یه‌تی ئیلهام بی‌ت نه‌ک نیگا‌و‌سروش !! ئه‌وا زاستی‌کی یه‌قینی نییه، بؤ ته‌شری‌ع ناشی‌ت، و یه‌قین به‌ مرؤف‌ ناگه‌یه‌نی‌ت، چونکه ره‌نگه شه‌یتان بتوانی‌ت ده‌ستی تی‌دا هه‌بی‌ت !!! جا ری‌ی تی ده‌چی‌ت له‌عه‌قل و هزر‌دا که (موسی) عليه السلام (حقیبه) یه‌ک له‌زه‌مان،

^(۹) (المصدر نفسه: ۴ / ۱۷۷).

که ووتراوه: هه شتا سالّ دهکات، بروات و ملکه چی بۆ بنوینیت، و شوینی بکه ویت وه کو سود وهرگریک، بۆ ئه وهی شتیکی لیوه فیّر ببیت که ئه گه ری دهست تیوه ردانی شهیتانی تیدا هه بیت؟! ئایه ئه مه له عه قلی هیچ که سیکی خاوه ن هزر جی ده بیته وه؟!

بۆیه پی شهوا (الحافظ ابن حجر) له (الإصابة: ۲ / ۱۱۶ - ۱۱۷) دا فه رموویه تی: (فکیف یكون النبي تابعاً لغير نبي؟ مهما كان قدره عند الله)، واته: بۆیه چۆن ده بیت پیغه مبه ریک شوینی غه یری پیغه مبه ر بکه ویت؟! هه رچه ند پله و پایه ی له لای خوی په روه ردگار به رز بیت.

ئه م ووته یه ی پی شهوا (الحافظ ابن حجر) ئه وه ده گه یه نیت که ئه و شوینکه وتنه کاتیک دروسته که بووتریت: (الخضر عليه السلام) پیغه مبه ره نه ک وه لی، ئه گه ر نا نابیت هیچ پیغه مبه ریک شوینی غه یری پیغه مبه ر بکه ویت؟! هه رچه ند پله و پایه ی له لای خوی په روه ردگار به رز بیت.

به لگهی پینجه م: وه یه کیکی تر له به لگه کانی پیغه مبه رایه تی (الخضر عليه السلام) ئه وه یه که هۆکار و بیانوی ئه نجامدانی کرده وه کانی به م شیوانه دینیته وه:

له یه که میاندا: ﴿فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا﴾ (الكهف: ۷۹)، واته: ویستم عه بیداری بکه م.

وه له دووه میاندا به وهی که فه رمووی: ﴿فَأَرَدْنَا أَنْ يُبَدِّلَهُمَا رَبُّهُمَا﴾ (الكهف: ۸۱)،

واته: ویستم که خوی په روه ردگار بۆیان بگۆریت.

وه له سی‌یه‌میاندا به‌وه‌ی که ده‌فرمویت: ﴿فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا...﴾
(الکھف: ۸۲)،

واته: په‌روه‌ردگاری تو ویستی ئه‌وه بوو که ئه‌و دوو یه‌تیمه پیبگن .

که هه‌موو به‌لگن له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که (الخضر) عليه السلام دلنیا بوو له ئاکام و دهره‌نجامی کاره‌کانی، و بی گومان بوو لییان، سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی که ئاکام و دهره‌نجامه‌کانی غیب و په‌نهان بوون، که‌سیش ناتوانیت پییان بگات مه‌گر به نیگا و سروشی پیغه‌مبه‌ریتی نه‌بیټ، وه ئه‌گر شته‌کانی له ئیله‌امه‌وه بیټ ئه‌و کاته ده‌یفه‌رموو: داواکارم ئه‌و شتانه به‌و شیوه بن، بی ئه‌وه‌ی که بیگومان بیټ لییان و جه‌ختیان له‌سه‌ر بکات .

هه‌ریویه پیشه‌وا (القرطبي) له ته‌فسیره‌که‌یدا (۱۱ : ۱۶) ده‌فرمویت: (والآية تشهد بنبوته: لأن بواطن أفعاله لا تكون إلا بوحى) .

واته: ئه‌م ئایه‌ته شایه‌تی و گه‌واهی پیغه‌مبه‌ریتی (الخضر) عليه السلام ده‌دات، چونکه دیوی په‌نهانی کاره‌کانی نازانرین و ناکرین جگه به سروش نه‌بیټ .

وه پیشه‌وا (ابن حجر) یش فه‌رموویه‌تی: (وغالب أخباره مع موسى هي الدالة على تصحيح قول من قال إنه كان نبياً)^(۱۰) .

^(۱۰) (الإصابة: ۲ / ۱۱۶ - ۱۱۷) و (الزهر: ص ۲۴) .

واته: وه زۆربه‌ی هه‌واله‌کانی (الخضر) عليه السلام له‌گه‌ل پیغه‌مبه‌ر (موسی) عليه السلام، ئاماژه به‌وه ده‌دهن که ووته‌ی هه‌لبژارده و دروست ووته‌ی ئه‌وانه‌یه که ده‌لین: (الخضر) عليه السلام پیغه‌مبه‌ر بووه، نه‌ک وه‌لی و پیاوچاک .

به‌لگه‌ی شه‌شهم: یه‌کی‌کی تر له به‌لگه‌کانی پیغه‌مبه‌ریتی ئه‌وه‌یه که: (الخضر) عليه السلام ئه‌و شتانه‌ی - واته: کون کردنی که‌شتیه‌که، و کوشتنی منداله‌که - به‌حوکمی ئیله‌ام بکردایه ئه‌وا ده‌بوایه سنوری شه‌ری له سه‌ر سه‌پیندرايه له‌وه‌ی که که‌شتیه‌که‌ی کون کرد، پاره‌و نرخه‌که‌ی لیوه‌ربگیرایه، یان خوینی منداله‌که‌ی لیبسه‌ندرایه به‌رامبه‌ر به‌کوشتنی بۆ منداله‌که، هیچ ولایه‌تیکیش نییه که هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی له‌سه‌ر لابات، که‌چی هیچ شتی‌ک له‌وانه نه‌بووه، ئه‌وه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که ئه‌و کارانه‌ی به‌فرمانی سه‌روش و نیگا کردووه که له لایه‌ن خوای په‌روه‌ردگاره‌وه بۆ هاتووه، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی پوونه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ریتی نه‌ک له‌سه‌ر ولایه‌تی .

به‌لگه‌ی چه‌وته‌م: ووته‌ی خوای په‌روه‌ردگاره که فرموویه‌تی: ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ (الجن: ۲۶ - ۲۷)، واته: خوای په‌روه‌ردگار زانایه به‌غه‌یب و په‌نهانیه‌کان، بۆیه که‌س به‌و غه‌یب و په‌نهانیانه ئاشکرا ناکات جگه له که‌سانیک نه‌بی‌ت که خۆی رازیه له‌وه‌ی که بیانکات به پیغه‌مبه‌ری خۆی بۆ لای به‌نده‌کانی، به‌لام له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا له هه‌موو لایه‌که‌وه ده‌یانپاریزیت - به‌هۆی ناردنی فریشته‌کان - له‌وه‌ی که شه‌یتانه‌کان ئه‌و هه‌واله‌ په‌نهانانه ببه‌ن بۆ که‌سانی جادوبازو فالچی و جگه له‌وانیش.

بویه هه‌روه‌کو پی‌شه‌وا (الشنقیطی) ده‌لئیت: (لما جاء القرآن العظيم بأن الغيب لا يعلمه إلا الله كان جميع الطرق التي يراد بها التوصل إلى شيء من علم الغيب غير الوحي من الضلال المبين، وبعض منها يكون كفراً)^(۱۱)،

واته: له‌کاتی‌کدا که له‌قورئانی پی‌رۆزدا هاتوو: غه‌یب و په‌نهانیه‌کان جگه له‌خوای په‌روه‌ردگار نایانزانیت، بویه هه‌موو ئه‌و پی‌گایانه‌ی که ده‌گه‌ن به‌شتیک له‌په‌نهانیه‌کان به‌گوم‌راییه‌کی ئاشکرا داده‌نرین جگه له‌پی‌گه‌ی سروش و نیگای خواوه‌ندی نه‌بی‌ت، به‌لکو هه‌ندیکیان په‌نگه‌بگه‌نه‌پاده‌ی بی‌باوه‌ر بوون .

جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی که خوای په‌روه‌ردگار (الخضر) عليه السلام ی به‌شتیکی په‌نهان - واته: الغیب - ئاشکراو ئاگادار کردوو، که بریتی بوو له‌وه‌ی که ئه‌و منداله له‌زانست و عیلمی خوای په‌روه‌ردگارا هه‌یه که به‌رده‌وام ده‌بی‌ت له‌سه‌ر کافریتی، و بی‌پروایی، که ئه‌م ئایه‌ته ده‌بی‌ت به‌به‌لگه له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ریتی، چونکه خوای په‌روه‌ردگار ئاشکراکردنی په‌نهانیه‌کانی تایبته کردوو به‌پی‌غه‌به‌رانه‌وه - عليهم السلام .، جگه له‌وانیش ناتوانن هه‌یچیک له‌په‌نهانیه‌کان بزائن .

ئه‌وه‌تا پی‌شه‌وا (ابن کثیر) - به‌په‌رحمه‌ت بی‌ت - فه‌رموو‌یه‌تی: (وقد دل سياق القصة على نبوة الخضر من وجوه: ... الثالث: إن الخضر أقدم على قتل الغلام، وما ذاك إلا للوحي إليه من الملك العلام، وهذا دليل مستقل على نبوته، وبرهان ذلك على عصمته؛ لأن الولي لا يجوز له الإقدام على قتل النفوس بمجرد ما يدور في خلدته؛ لأن خاطره ليس بواجب العصمة، إذ يجوز عليه

^(۱۱) (أضواء البيان: ۱ / ۴۸۲) .

الخطأ بالاتفاق، ولما أقدم الخضر على قتل ذلك الغلام الذي لم يبلغ الحلم، علما منه بأنه إذا بلغ يكفر، ويحمل أبويه على الكفر؛ لشدة محبتهم له؛ فيتبعانه على الكفر، ففي قتله مصلحة عظيمة تربو على بقاء مهجته، صيانة لأبويه عن الوقوع في الكفر، وعقوبته دل ذلك على نبوته، وأنه مؤيد من الله بعصمته^(١٢).

واته: وه چیرۆکه که به لگه‌یه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تی (الخضر) علیه‌السلام له چهند پووینه‌که وه: ... **سۆیه‌م:** (الخضر) علیه‌السلام هه‌ستا به کوشتنی ئه‌و منداله، که جگه له فه‌رمانی س‌روش له لایه‌ن په‌روه‌ردگار به‌ئاگا هیچی تر نه‌بوو، ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆیه له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌رایه‌تی، و به‌لگه‌شه له‌سه‌ر عیصمه‌تی ئه‌و، چونکه بۆ وه‌لی نییه که بداته کوشتنی نه‌فسیک ته‌نها به‌وه‌ی که له مێشکیدا ده‌سورپێته‌وه، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بیرو مێشکی ئه‌و مه‌عصوم و پارێزراو نییه، و قابیلی هه‌له‌یه به‌یه‌ک ده‌نگی هه‌مووان، به‌لام که (الخضر) علیه‌السلام ده‌ستی دایه کوشتنی ئه‌و منداله که که نه‌گه‌یشتبوو به ته‌مه‌نی پیگه‌یشتن و بالغ بوون، به پی‌ی ئه‌وه‌ی که ده‌یزانی که ئه‌گه‌ر بگاته ته‌مه‌نی پیگه‌یشتن و بالغ بوون بی‌باوه‌ر ده‌بی‌ت، و باوک و دایکیشی به‌و کاره گیرۆده ده‌کات، ئه‌وه‌ش له‌به‌ر زۆری خۆشویستنیان بۆی شوینی ده‌که‌ون له بی‌باوه‌رپێکه‌یدا، بۆیه چاکه و مه‌صله‌حه‌تیکی گه‌وره له کوشتنیدا هه‌بوو، زیاد له چاکه و مه‌صله‌حه‌تی مانه‌وه‌ی له ژياندا، ئه‌وه‌ش بۆ پاراستنی هه‌ریه‌ک له دایک و باوکی له‌وه‌ی که بکه‌ونه بی‌باوه‌رپیه‌وه، وه ئه‌و سزادانه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر

(١٢) (البداية والنهاية: ص ٣٢٨، ج ١) .

پیغه‌مبه‌رایه‌تی ئه‌و، و ئه‌وه‌ش که ئه‌و پالپشت کراوه له‌لایه‌ن خوای په‌روه‌ردگار ه‌وه به‌پارستن و عیصمه‌تی خۆی .

به لگه‌ی هه‌شته‌م: فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ری خواجه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ که فه‌رموویه‌تی:

" فأوحى الله إليه أن عبداً من عبادي بمجمع البحرين هو أعلم منك " ^(١٣) .

واته: خوای په‌روه‌ردگار سروشی بو نارد پی‌ی راگه‌یاند - واته: به (موسی) عَلَيْهِ السَّلَام ی راگه‌یاند - که به‌نده‌یه‌ک هه‌یه له به‌نده‌کانی له (مجمع البحرين) ئه‌و له تو زانتره .

که‌واته (الخضر) عَلَيْهِ السَّلَام زانستیکی زیاتری هه‌بووه زیاتر له زانستی (موسی) عَلَيْهِ السَّلَام هه‌روه‌کو پی‌یشه‌وا (ابن کثیر) - به‌په‌حمه‌ت بی‌ت - فه‌رموویه‌تی:

((.. خصه بعلم لم يطلع موسى عليه)) ^(١٤)، واته: تاییه‌تی کردووه به زانستی که (موسی) عَلَيْهِ السَّلَام نه‌یده‌زانی .

ئه‌مه‌ش له کاتی‌کدا ئاساییه که بووتریت: (خضر یش) عَلَيْهِ السَّلَام پیغه‌مبه‌ره وه‌کو (موسی) عَلَيْهِ السَّلَام، ئه‌گه‌ر نه ئه‌وا نابیت هه‌چ که‌سیک له پیغه‌مبه‌ران شاره‌زاتر بی‌ت، هه‌روه‌کو پی‌یشه‌وا (الحافظ ابن حجر) - به‌په‌حمه‌ت بی‌ت - سه‌بارت به‌و جیا‌وازه‌ی که له نیوانیان هه‌بوو

فه‌رموویه‌تی: (فإن قلنا إنه نبي فلا إنكار في ذلك، وأيضاً فكيف يكون غير النبي أعلم من النبي؟

وقد أخبر النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ في الحديث الصحيح أن الله تعالى قال لموسى: (بلى عبدنا خضر)، وأيضاً

فكيف يكون النبي تابِعاً لغير نبي) ^(١٥) .

^(١٣) (رواه البخاري ومسلم) .

^(١٤) (تفسيره: ٣ / ١٠١) .

واته: ئەو کاته ئە گەر ووتمان (خضر) ﷺ پیغه مبه ره هیچ نکولیه کی تیدا نابیت، ههروهها چۆن ده بیئت غهیری پیغه مبه ریک زانتر بیت له پیغه مبه ریک؟! پیغه مبه ری خواش ﷺ هه والی ئە وهی پیداوین له فه رمووده ی (صحیح) دا که خوای پهروه دگار به پیغه مبه ر (موسی) ﷺ ی فه رمووه: به لکو بهنده که م (خضر) ﷺ له تو زانتره .

ههروهها چۆن ده بیئت پیغه مبه ر شوینکه وتهی جگه له پیغه مبه ر بیت؟!

گومانیش له وهدا نییه که بیروباوهری ئە وهی که جگه له پیغه مبه ر ده توانی له پیغه مبه ر شاره زاتر بیت دهروازهیه که لاریبوو و زندقه کان کردوو یانه ته وه بو لیوه گهشتنیان به مه رامه کانیان، ههروهکو پیشهوا (ابن حجر) - به رحمت بیت - له هه ندیک له گه وره زانیانی پیش خوئی دهیگی پیتته وه و ده فه رموویت: ((أول عقد یحل من الزنقة اعتقاد كون الخضر نبياً، لأن الزنادقة يتذرعون بكونه غیر نبي إلى أن الولي أفضل من النبي !! كما قال قائلهم:

مَقَامُ النَّبِيِّ فِي بَرَزِحَ . فَوَيْقَ الرَّسُولِ وَدُونَ الْوَلِيِّ)) (١٦) .

واته: پلهی نیردراوانی خوای پهروه دگار له بهرزه خدا، هه ندیک له سه ره وهی پلهی پیغه مبه ره، و له خوار پلهی وهلیه وهیه !!! به واتایه کی تر پلهی وهلی له سه ره وهی پله پیغه مبه رو نیردراوه کانی خوای پهروه دگار وهیه !!

(١٥) (الإصابة: ٢ / ١١٦) و (الزهر: ص ٢٣) .

(١٦) (الإصابة: ٢ / ١١٦) .

وه له (فتح الباري: ۱ / ۲۶۵) يشدا له ليكدانه‌وه‌ی برگه‌ی (هو أعلم منك) كه له فه‌رمووده‌كه‌دا هاتووه فه‌رموويه‌تی: (ظاهر في أن الخضر نبي بل نبي مرسل، إذ لو لم يكن كذلك للزم تفضيل العالي على الأعلى وهو باطل من القول) .

واته: به‌لگه‌یه‌کی ئاشکرایه‌كه (الخضر عليه السلام) نیردراره، به‌لکو نیردراره و پیغه‌مبه‌ره، چونكه ئه‌گه‌ر به‌و شیوه نه‌بیته ئه‌وا ئه‌وه پیویست ده‌کات كه به‌رز به‌باشتر بزانیته له به‌رزتر، ئه‌وه‌ش له ووته پووجه‌له‌كانه .

وه پییشه‌وا (النووي) يش - به‌ره‌حمته بیته - له (تهديب الأسماء واللغات: ۱ / ۱۷۹) دا فه‌رموويه‌تی: (والخضر على جميع الأقوال نبي)، واته: به‌پی‌ی هه‌موو ووته‌كان ئه‌وه جیگیرو ده‌سه‌لمیته كه (الخضر عليه السلام) پیغه‌مبه‌ره .

به‌مه‌ش ئاشکرا ده‌بیته كه (الخضر عليه السلام) پیغه‌مبه‌ره، و هیچ ریگه‌یه‌کیش نییه بو نکولی کردن له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ریته، وه ناشکریت و نه‌گونجاویشه كه پیغه‌مبه‌ریک له پیغه‌مبه‌رانی (ألو العزم) شوینکه‌وته‌ی كه‌سیک بیته كه پیغه‌مبه‌ر نه‌بیته !!! له کاتی‌کدا كه پیغه‌مبه‌ره كه هه‌له‌ی لی ناوه‌شیته‌وه‌و پاریزراوه لی، به پیچه‌وانه‌ی مروقه‌کانی تر كه هه‌له‌یان لی ده‌وه‌شیته‌وه‌و پاریزراویش نین لی !!!

به لگه‌ی نویه‌م: ووته‌ی خوای په‌روه‌ردگار که فه‌رموویه‌تی: ﴿قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي

وَبَيْنِكَ﴾ (الكهف: ۷۸)، واته: ئەمه جیابوونه‌وه‌ی من و توویه له یه‌کتر!!!

به به‌لگه هینانه‌وه‌ی ئەم ئایه‌ته به‌وه‌یه که داواکاری (الخضر) علیه‌السلام له (موسی) علیه‌السلام به جیابوونه‌وه کاری وه‌لی نییه، چونکه ئەگەر وه‌لی ببوایه، ده‌بوایه شوینکه‌وته‌ی پیغه‌مبه‌ری سه‌رده‌می خو‌ی ببوایه نه‌ک داوای جیابوونه‌وه‌ی لیبکات، بو‌یه له (المنار المنیف) دا‌هاتووه که (ابن الجوزي) - به په‌حمه‌ت بی‌ت - فه‌رموویه‌تی: (فکیف یرضی لنفسه بمفارقة مثل موسی علیه‌السلام!!! ثم یجتمع بجهلة العباد!!! الخارجین عن الشریعة، الذین لا یحضرون جمعة، ولا جماعة، ولا مجلس علم، وكل منهم یقول: قال لی الخضر!!! جاءنی الخضر!!! أوصانی الخضر!!! فیا عجباً له یفارق الکلیم ویدور علی صحبة جاهل لا یصحبه إلا شیطان رجیم سبحانه هذا بهتان عظیم).

واته: چۆن ده‌بی‌ت (الخضر) علیه‌السلام بو‌ خو‌ی پازی بی‌ت به‌وه‌ی که جیابی‌ته‌وه له که‌سی‌کی وه‌کو پیغه‌مبه‌ر (موسی) علیه‌السلام، پاشان - هه‌روه‌کو سو‌فی‌گه‌ران ده‌لین!!! - کو‌بی‌ته‌وه به‌وه به‌نده نه‌زانانه‌ی خوای په‌روه‌ردگار، که‌سانی ده‌رچوو له شه‌ریعه‌ت، ئەوانه‌ی که ئاماده‌ی نو‌یژی هه‌ینی و جه‌ماعه‌ت، و کو‌ره‌کانی زانست نابن، و هه‌مووشیان ده‌لین: (الخضر) علیه‌السلام پی‌ی ووتم!!! یان (الخضر) علیه‌السلام هاته‌لام!!! یان (الخضر) علیه‌السلام ئاموژگاری کردم!!!

به پاستی جی‌ی سه‌رسو‌رمانه که (الخضر) علیه‌السلام جیابی‌ته‌وه له پیغه‌مبه‌ر (موسی) علیه‌السلام که خوای په‌روه‌ردگار قسه‌ی له‌گه‌ل کردووه، که چی هاوه‌لی‌تی که‌سی‌کی نه‌زان ده‌کات که

===== به لگه‌ی نایین و هزر سه‌بارت به پیغه‌مبه‌رایه‌تی و مردنی (خضر) =====

جگه له شه‌یتان هاوه‌لی نییه !!! پاکی و بیگه‌ردی بۆ تۆ ئه‌ی په‌روه‌ردگارم ئه‌م ووته‌یه بوه‌تانیکه‌ی گه‌وره‌یه .

بۆیه له کۆتاییدا ده‌ووترییت: که (الخضر) عليه السلام پیغه‌مبه‌ریکی پایه‌داری خوای په‌روه‌ردگار بووه، نه‌ک وه‌لی و پیاوچاک هه‌روه‌کو که سانی نه‌زان ده‌یلین !!! ئه‌وه‌ش بۆ شه‌رعاندنی بیروباوه‌رو بۆچوونه‌کانیان !! و قایلکردنی که سانی کالفام نه‌زان !!!

پاشکوی

فه رموده (ضعیف، و موضوع) ه‌کان

که سه‌بارت به (الخضر) علیه‌السلام هه‌ل‌به‌ستراون

یه‌که‌م: " ألا أحدثکم عن الخضر؟ قالوا: بلی یا رسول الله قال: بینما هو ذات یوم یمشی فی سوق بنی اسرائیل أبصره رجل مکاتب فقال: تصدق علی باریک الله فیک .

فقال الخضر: آمنت بالله ما شاء الله من أمر یكون ما عندي شيء أعطیکه .

فقال المسکین: أسألك بوجه الله لما تصدقت علی فإنی نظرت السیماء .

(وفي رواية: سیماء الخیر فی وجهک ورجوت البرکة عندک) .

فقال الخضر: آمنت بالله ما عندي شيء أعطیکه إلا أن تأخذنی فتبیعنی .

فقال المسکین: وهل یستقیم هذا؟ قال: نعم الحق أقول لقد سألتنی بأمر عظیم أما إنی لا أخیبک بوجه ربی بعنی .

قال: فقدم إلی السوق فباعه بأربع مئة درهم فمکث عند المشتري زمانا لا یستعمله فی شيء فقال له: إنک إنما ابتعتنی التماس خیر عندي فأوصنی بعمل؟ قال: أکره أن أشق علیک إنک شیخ کبیر . قال: لیس یشق علی . قال: فقم وانقل هذه الحجرارة وكان لا ینقلها دون ستة نفر فی یوم . فخرج الرجل لبعض حاجته ثم انصرف وقد نقل الحجرارة فی ساعة قال: أحسنت وأجملت وأطقت ما لم أرك تطیقه .

قال: ثم عرض للرجل سفر فقال: إني أحسبك أميناً فاخلفني في أهلي خلافة حسنة. قال: فأوصني بعمل. قال: إني أكره أن أشق عليك. قال: ليس يشق علي. قال: فاضرب من اللبن لبيتي حتى أقدم عليك. قال: فمضى الرجل لسفره. [قال:] فرجع الرجل وقد شيد بناءه.

فقال: أسألك بوجه الله ما سبيلك وما أمرك؟ قال: سألتني بوجه الله ووجه الله أوقعني في العبودية. فقال الخضر: سأخبرك من أنا؟ أنا الخضر الذي سمعت به سألني [رجل] مسكين صدقة فلم يكن عندي شيء أعطيه فسألني بوجه الله فأمكنته من رقبتي فباعني. وأخبرك أنه من سئل بوجه الله فرد سائله وهو يقدر وقف يوم القيامة [وليس على وجهه] جلد ولا لحم إلا عظم يتقعقع.

فقال الرجل: آمنت بالله شققت عليك يا نبي الله ولم أعلم. قال: لا بأس أحسنت وأبقيت.

فقال الرجل: بأبي أنت وأمي يا نبي الله أحكم في أهلي ومالي بما أراك الله أو أخيرك فأخلي سبيلك؟ فقال: أحب أن تخلي سبيلي فأعبد ربي. فخلى سبيله. فقال الخضر: الحمد لله الذي أوقعني في العبودية ثم نجاني منها.

ثم فهرموودهيه ده دريته پال (أبو أمامة) و پی شه‌وا و فهرمووده‌ناسی سه ردهم شیخ (محمد ناصرالدين الألباني) - به ره حمه‌ت بیټ - له (سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة وأثرها السييء في الأمة، برقم: ٥٣٥٣) وله (ضعيف الترغيب والترهيب، برقم: ٥٠٧) به (ضعيف) ی داناه .

دووه‌م: " لما مرض رسول الله ﷺ، جاءه جبريل عليه السلام فقال: يا محمد أرسلني الله عز وجل إليك تكريماً لك وتشريفاً لك وخاصة لك أسألك عما هو أعلم به منك: يقول: كيف تجدك؟ قال: أجدني يا جبريل مغموماً وأجدني يا جبريل مكروباً .

ثم جاءه اليوم الثاني فقال ذلك له فرد عليه النبي كما رد عليه أول يوم .

ثم جاءه اليوم الثالث فقال له كما قال أول يوم، ورد عليه كما رد .

وجاء معه ملك يقال له: إسماعيل على مئة ألف ملك، كل ملك منهم على مئة ألف ملك، فاستأذن فسأل عنه ثم قال جبريل: هذا ملك الموت يستأذن عليك ما استأذن على آدمي قبلك، ولا يستأذن على آدمي بعدك .

فقال رسول الله ﷺ: ائذن له . فأذن له فسلم عليه ثم قال: يا محمد إن الله عز وجل أرسلني إليك، فإن أمرتني أن أقبض روحك قبضته، وإن أمرتني أن أتركه تركته . قال: أو تفعل يا ملك الموت؟ قال: نعم بذلك أمرت وأمرت أن أطيعك قال: فنظر النبي ﷺ إلى جبريل عليه السلام، فقال جبريل عليه السلام: يا محمد إن الله عز وجل اشتاق إلى لقائك . فقال النبي ﷺ لملك الموت: امض لما أمرت به . فقبض روحه .

فلما توفي رسول الله ﷺ وجاءت التعزية سمعوا صوتا من ناحية البيت: سلام عليكم أهل البيت ورحمة الله وبركاته إن في الله عزاء من كل مصيبة وخلفا من كل هالك ودركا من كل ما فات فبالله فثقوا وإياه فارجوا: فإنما المصاب من حرم الثواب فقال علي عليه السلام: أتدرون من هذا؟ هذا الخضر عليه السلام " .

بيشيه وا و فهرمووده ناسي سه ردهم شيخ (محمد ناصر الدين الألباني) - به په حمهت بيت -
ئه م فهرمووده يه ش له (سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة وأثرها السييء في الأمة، برقم:
٥٣٨٤) به (موضوع) ي داناه .

سوییه م: " إلیاس و الخضر أخوان، أبوهما من الفرس، و أمهما من الروم " .

فه رموده ناسی سه ردهم شیخ (محمد ناصرالدین الألبانی) - به رحمت بیّت - ئەم

فه رموده یه ش له (صحیح و ضعیف الجامع الصغیر: ۱۲۲۲) به (موضوع) ی داناوه .

چوارهم: " الخضر هو إلیاس " .

پیئشه و شیخ (محمد ناصرالدین الألبانی) - به رحمت بیّت - ئەم فه رموده یه ش له

(صحیح و ضعیف الجامع الصغیر: ۲۹۴۱) به (ضعیف) ی داناوه .

پینجه م: " الخضر فی البحر و إلیاس فی البر، یجتمعان کل لیلۃ عند الردم الذی بناه ذو القرنین

بین الناس و بین یأجوج و مأجوج، و یحجان، و یعتمران کل عام، و یشربان من زمزم شربة

تکفیهما إلى قابل " .

پیئشه و فه رموده ناسی سه ردهم (محمد ناصرالدین الألبانی) - به رحمت بیّت - ئەم

فه رموده یه ش له (صحیح و ضعیف الجامع الصغیر: ۲۹۴۰) به (ضعیف) ی داناوه، و

فه رموویه تی: ((ضعیف جدا)) .

ششهم: " یا بنی ! کل الکرفس؛ فإنها بقلة الأنبياء، مفعول عنها، وهي طعام الخضر، وإلیاس،

والکرفس یفتح السدد، و یذکی القلب، و یورث الحفظ، و یطرد الجنون، و الجذام، و البرص، و الجن " .

فه رموده ناسی سه ردهم شیخ (محمد ناصرالدین الألبانی) - به رحمت بیّت - ئەم

فه رموده یه ش له (سلسلة الأحادیث الضعیفة و الموضوعة و أثرها السیيء فی الأمة، برقم: ۲۱۳۶)

به (موضوع) ی داناوه .

وه به گویه کی تریش هاتووه: " من أكله ثم نام عليه؛ نام ونكتهه طيبة، وینام آمنا من وجع الأضراس والأسنان " كه پیئشهوا و فهرمووده ناسی سه ردهم شیخ (محمد ناصرالدین الألبانی) - به په حمهت بیّت - له (السلسلة الضعيفة و الموضوعة) دا سه باره تی فهرموویه تی: (وهذا باطل ... موضوع، ... أخرجه الديلمي في (مسند الفردوس: ۳ / ۲۸۰: الغرائب الملتقطة) من طريق محمد ابن هشام .

قلت (أي: الألبانی): و هذا متن موضوع، لعله من وضع بعض المتصوفة المتزهدة، أو الأطباء الجهلة، و إسناده مظلم، و قد أورده السيوطي في (ذيل الأحاديث الموضوعة: ص ۱۳۹)).

حهوتهم: " يجتمع كل يوم عرفة بعرفات: جبريل وميكائيل وإسرافيل والخضر، فيقول جبريل: ما شاء الله، لا قوة إلا بالله، فيرد عليه ميكائيل: ما شاء الله، كل نعمة من الله، فيرد عليه إسرافيل: ما شاء الله، الخير كله بيد الله، فيرد عليه الخضر: ما شاء الله، لا يصرف السوء إلا الله، ثم يتفرقون عن هذه الكلمات، فلا يجتمعون إلى قابل في ذلك اليوم، قال رسول الله ﷺ: فما من أحد يقول هذه الأربع مقالات حين يستيقظ من نومه إلا وكل الله به أربعة من الملائكة يحفظونه ... " الحديث .

فهرمووده ناسی سه ردهم شیخ (محمد ناصرالدین الألبانی) - به په حمهت بیّت - ئهم فهرمووده یه ش له (سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة وأثرها السييء في الأمة، برقم: ۶۲۵۰) به (موضوع) ی داناوه، و فهرموویه تی: (أخرجه ابن عساكر في (تاريخ دمشق: ۵ / ۶۴۷) - ۶۴۸)، وابن الجوزي في (الموضوعات: ۱ / ۱۹۶ - ۱۹۸) كلاهما من طريق الخطيب . ولم أره في (تاريخ بغداد) - عن محمد بن علي بن عطية الحارثي: نا علي بن الحسن الجهضمي: نا ضمرة بن

حبيب المقدسي: نا أبي: نا العلاء بن زياد القشيري عن عبدالله بن الحسن عن أبيه عن جده عن علي بن أبي طالب مرفوعاً . وقال ابن الجوزي: (باطل، فيه عدة مجاهيل) .

قلت: كأنه يشير إلى من دون عبدالله بن الحسن . وذلك معنى قول الذهبي في ترجمة ضمرة هذا: (جاء في إسناد مجهول بمتن باطل) .

ثم ساق له هذا الحديث . وذكر نحوه شيخه المزني في (تهذيب الكمال) فقال (١٣ / ٣١٦): ((وهو حديث منكر، وإسناد مجهول)) .

وتبعه الحافظ في (تهذيبه) إلا أنه بين الجهالة فقال: (رواه مجاهيل)) .

ههشتهم: " قَالَ أَحِي مُوسَى: يَا رَبِّ ! أَرِنِي الَّذِي كُنْتُ أَرْتِنِي فِي السَّفِينَةِ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: إِنَّكَ سَيَرَاهُ، فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا يَسِيرًا حَتَّى أَتَاهُ الْخَضِرُ، وَهُوَ فَتَى طَيِّبُ الرِّيحِ، حُسْنُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، مُشَمَّرُهَا، فَقِيَالُ: السَّلَامُ عَلَيْكَ، إِنَّ رَبَّكَ يَقْرِأُ عَلَيْكَ السَّلَامَ . فَقِيَالُ مُوسَى: هُوَ السَّلَامُ، وَإِلَيْهِ السَّلَامُ، وَمِنْهُ السَّلَامُ، وَإِلَيْهِ يَرْجِعُ السَّلَامُ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الَّذِي لَا أُحْصِي نِعَمَهُ إِلَّا بِمَعُونَتِهِ ."

فهرموده ناسى سه ردهم شيخ (محمد ناصرالدين الألباني) - به رهمهت بيت - ئەم
فهرموده يهش له (سلسلة الأحاديث الضعيفة والموضوعة وأثرها السيء في الأمة، برقم: ٦٣٧٧)
به (موضوع) ي داناه، و فهرمويه تي: ((والآفة من زكريا هذا قال ابن عدي: (كان يضع
الحديث) . وقال صالح جزرة: (حدثنا زكريا الوقار، وكان من الكذابين الكبار) .

ومن طریقہ أخرجه ابن عدي (٣ / ٢١٧)، والطبراني في (الأوسط: ٧ / ٤٦٠ / ٦٩٠٤)، وابن عساكر (٥ / ٦٣٩) من طرق أخرى عن زكريا ... به، وعندهما زيادة طويلة، فيها وصايا في طلب العلم، ومواعظه، ساقه ابن عساكر بطوله .

ثم رواه ابن عدي من طريق: الحارث بن مسكين وأبي طاهر قالوا: ثنا ابن وهب عن الثوري عن مجالد [رفع] الحديث إلى رسول الله ﷺ، ولم يذكر أبا الوداك، ولا أبا سعيد.

قلت: وإن من غرائب ابن حبان وتساهله في التوثيق: أنه ذكر (زكريا) هذا في كتابه (الثقات: ٨ / ٢٥٣) وقال: " يخطئ ويخالف، أخطأ في حديث (موسى) [علي السلام] حيث قال: عن مجالد عن أبي الوداك عن أبي سعيد عن عمر، إنما هو الثوري ... " ثم ذكر الطرف الأول من الحديث .
وقوله: " إنما هو الثوري " يعني: أن أبا (زكريا) أخطأ في وصله وإسناده عن عمر، وأن الصواب أنه عن الثوري معضلاً، وهذا يخالف ما تقدم في رواية ابن عدي من الطريقتين، فعله سقط من " الثقات " قوله: " عن مجالد " . والله أعلم .

والحديث ساقه الهيثمي في " مجمع الزوائد " بطوله، وقال (١ / ١٣٠ - ١٣١): " رواه الطبراني في (الأوسط)، وفيه زكريا بن يحيى الوقار، قال ابن عدي: كان يضع الحديث " .

وَأَخِرُ دَعْوَانَا أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ